

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.774

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-2-11>

Кушнір С.О.

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Запорізького національного університету

Фоменко С.С.

студентка
Запорізького національного університету

Kushnyr Svitlana

Doctor of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Finance, Banking and Insurance Department
Zaporizhzhya National University

Fomenko Sofia

Student
Zaporizhzhya National University

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

ANALYSIS AND EVALUATION OF LOAN ACTIVITIES OF BANKS OF UKRAINE

Економічний потенціал країни значно збільшується завдяки наявності розвиненого кредитного ринку, який становить значну частку загального фінансового ринку, а також має особливості функціонування та певні переваги перед іншими сегментами. Масштаб, активність і ефективність кредитної діяльності мають вирішальне значення для успіху кожної банківської установи як класичного представника фінансового посередництва. Успішна діяльність банку вимагає постійної роботи щодо вдосконалення власної кредитної діяльності, оптимізації кредитного портфелю, впровадження інноваційних механізмів та інструментів кредитування, розширення асортименту кредитних послуг та програм. Велике значення в контексті управління кредитною діяльністю мають розроблення та реалізація власної кредитної політики банку з урахуванням потенційних можливостей, безлічі ризиків і чинників (внутрішніх, зовнішніх), що впливають на ефективність та результативність.

Ключові слова: економіка, кредитна діяльність, банки, аналіз, ефективність, кредитний портфель, прибуток, витрати.

Экономический потенциал страны значительно увеличивается благодаря наличию развитого кредитного рынка, составляющего значительную долю общего рынка, а также имеющего особенности функционирования и определенные преимущества перед другими сегментами. Масштаб, активность и эффективность кредитной деятельности имеют решающее значение для успеха каждого банковского учреждения как классического представителя финансового посредничества. Успешная деятельность банка требует постоянной работы по совершенствованию собственной кредитной деятельности, оптимизации кредитного портфеля, внедрению инновационных механизмов и инструментов кредитования, расширению ассортимента кредитных услуг и приложений. Большое значение в контексте управления кредитной деятельностью имеют разработка и реализация собственной кредитной политики банка с учетом потенциальных возможностей, множества рисков и факторов (внутренних, внешних), влияющих на эффективность и результативность.

Ключевые слова: экономика, кредитная деятельность, банки, анализ, эффективность, кредитный портфель, прибыль, расходы.

The economic potential of the country is significantly increased due to the presence of a developed credit market, constitutes a significant share of the total market, as well as the peculiarities of functioning and certain advantages over other segments. The scale, activity and efficiency of lending activities are critical to the success of every banking institution as a classic representative of financial intermediation. The successful operation of the bank requires constant work to improve its own lending activities, optimize the loan portfolio, introduce innovative mechanisms and lending instruments, expand the range of loan services and applications. Of great importance in the context of credit management is the development and implementation of the bank's own credit policy, taking into account potential opportunities, a variety of risks and factors (internal, external) that affect efficiency and effectiveness. However, due to the large number of external and internal factors environment, they need a classification that would allow a more thorough investigation and analyze their multifaceted impact on the formation of credit policy. That's it determines the relevance of the study of objective and subjective factors and their structuring by levels of the world economy. That is a set of factors that affect the lending activities of the bank formed by its external and internal environments, can be divided objective and subjective, and their analysis and consideration is a necessary prerequisite for success development and implementation of credit policy. Objective factors include those circumstances or conditions that exist recognized regardless of human will. Such factors include factors external environment and organization of the organization of the bank (a number of factors internal environment). Subjective factors include a set of factors individually personal influence of people (staff, customers, employees, etc.), their interests, beliefs, uses, value orientations that directly or indirectly affect formation of the bank's credit policy.

Keywords: economics, lending, banks, analysis, efficiency, loan portfolio, profit, expenses.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Українська економіка зазнала значних утрат та збитків унаслідок недавньої економічної, політичної та фінансової кризи. Одним із проявів негативного впливу цих криз стало обмеження кредитування реального сектору економіки банками, які є основними учасниками фінансового посередництва в Україні. Важливість цієї тенденції є вагомим, адже під час надання кредитів це необхідний чинник розвитку підприємств різних масштабів, їхня головна ціль – отримання прибутку, але без розширеного відтворення, якому сприяють процеси кредитування [2].

Функціонування ефективної кредитної діяльності сприяє появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, поліпшує соціально-економічний розвиток держави та гарантує економічне зростання і стабільність. Україна поступово розробляє державну стратегію стимулювання економічного зростання для ефективного використання потенціалу кредитування та активізації кредитної діяльності банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. У науковій та методичній літературі наведено багато прикладів вивчення та аналізу кредитної діяльності банків України та впливу кредиту на реальний сектор економіки, які знайшли своє відображення у низці публікацій вітчизняних та іноземних науковців і практиків. Дослідженню даної теми присвячено праці В.І. Волохова, В.В. Коваленко, А.О. Єліфанова, Н.Г. Маслака, І.В. Сало, О.І. Лаврушина, С.К. Ревенчука. Однак попри досить високий рівень досліджень тенденцій кредитування, урахувавши нестабільність зовнішньої політики, зміни у фінансовому середовищі відбуваються щодня, таким чином, необхідність аналізу кредитного ринку та динаміки його розвитку залишається в полі зору.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на численні аспекти досліджень банківського кредитування, існує багато проблем, які досі залишаються невирішеними. Зокрема, постає питання пошуку нових напрямів розвитку банківського кредиту. Кредитування фізичних та юридичних

осіб стає все більш невід'ємним питанням і важливим складником банківської діяльності. Існує безліч причин, що впливають на ефективність кредитування населення, а саме: складність і різноманіття відносин кредитування, їх тісний взаємозв'язок із різними чинниками економічного, політичного і соціального характеру. Зазначені проблеми викликають терміновість і практичне значення подальших досліджень банківських питань із приводу кредитування фізичних та юридичних осіб.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження впливу банківського кредитування на розвиток реального сектору української економіки та визначення особливостей кредитування фізичних та юридичних осіб на внутрішньому ринку і виявлення перспектив його розвитку. Головним аспектом даної статті є дослідження та аналіз чистих кредитів фізичним особам і суб'єктам господарювання та виявлення частки непрацюючих кредитів у портфелях банків України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У процесі дослідження та проведення аналізу кредитної діяльності банку потрібно дати визначення самого поняття «кредитна діяльність».

Кредитна діяльність банку – це складник банківської діяльності, що являє собою узгоджену за стратегічними і тактичними цілями сукупність внутрішньобанківських процесів та практичних дій, спрямованих на формування кредитних ресурсів й їх розподіл за контрольованого рівня ризиків із метою отримання прибутку. Виходячи із цього визначення, доцільно виділити такі основні етапи організації кредитної діяльності, як: організаційне забезпечення кредитної діяльності, формування кредитних ресурсів банку, здійснення кредитних операцій, управління ризиками кредитної діяльності банку, моніторинг та контроль кредитної діяльності [1].

Організаційна структура кредитного підрозділу в кожному конкретному банку має свої особливості, що визначаються розмірами, можливостями банку, а також потребами клієнтури. У великих банках організаційна структура може складатися з кількох департаментів, які охоплюють розгалужену мережу відді-

лів, секторів, комітетів, груп, економічних рад тощо. У невеликих банках виконання всіх функцій сконцентровано в кількох структурних підрозділах. Кредитна діяльність банку здійснюється через кредитний департамент банку, який у своїй діяльності керується чинним законодавством України, нормативними актами Національного банку України, статутом банку та рішеннями загальних зборів акціонерів [2].

Завдяки кредиту суб'єкти бізнесу мають можливість задовольняти свої господарські потреби у забезпеченні неперервності процесів суспільного відтворення, переборюючи обмеженість фінансових ресурсів. Кредитні відносини дають змогу суб'єктам господарювання збільшувати свої фінансові ресурси та розширяти виробництво. Кредитні відносини між комерційним банком та господарюючим суб'єктом базуються на аналізі фінансового стану позичальника. Кредитування суб'єктів економіки комерційні банки здійснюють шляхом проведення кредитних операцій, що являють собою форму активних операцій, за якої ресурси банку передаються в тимчасове користування позичальнику на принципах поворотності, забезпеченості, терміновості, платності та цільового використання кредитів [6].

Станом на 1 лютого поточного року в Україні працює 73 банки, з яких 33 – з іноземним капіталом, у т. ч. 23 зі 100%-м іноземним капіталом.

Кредитний портфель – це сукупність усіх кредитів, наданих банком для одержання доходів. Обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому числі прострочених, пролонгованих, сумнівних. У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як складова частина активів банку, що характеризується показниками дохідності й відповідним рівнем ризику [7].

Проаналізуємо динаміку портфелів банківських кредитів за період із 2018 по 2021 рр. (табл. 1).

Розглянувши дані, наведені в табл. 1, можемо зробити висновок, що обсяги кредитів, наданих клі-

ентам банку, зменшилися на 73 081 млн грн та на 69 766 млн грн у 2021 р. порівняно з 2018 і 2020 рр., але станом на 01.02.2021 порівняно з 01.01.2021 спостерігається збільшення обсягів наданих кредитів на 3 159 млн грн. Що стосується кредитів, які надані органами державної влади, то бачимо збільшення обсягів кредитування на 10 028 млн грн та на 6 821 млн грн у 2021 р. порівняно з 2018 і 2020 рр. Кредити, що надані суб'єктам господарювання, зменшилися у 2021 р. на 111 909 млн грн та на 69 433 млн грн порівняно з 2018 і 2020 рр., але звернемо увагу на поступове збільшення обсягів кредитування у лютому 2021 р. на 1 985 млн грн порівняно із січнем відповідного року. Також слід зазначити збільшення резервів за активними операціями банків у лютому 2021 р. на 3 303 млн грн порівняно із січнем 2021 р.

Для наочного представлення інформації, наданої у табл. 1, побудуємо графік, який зображено на рис. 1.

У банківській практиці існує різна класифікація кредитів (споживчий, товарний, іпотечний), для прикладу розглянемо динамку кредитів, наданих фізичним особам, у розрізі основних видів продуктів (табл. 2).

Для наочного представлення інформації, наданої у табл. 2, побудуємо графік, який зображено на рис. 2.

Розглянувши дані рис. 2, можемо зробити висновок, що в 2020 р. обсяги кредитування дещо зросли порівняно з попереднім роком, але ще не досягли рівня 2018 р. Протягом досліджуваного періоду спостерігається тенденція зростання споживчого кредитування, а в 2020 р. помітно зросли обсяги іпотечного кредитування – на 3 773 млн грн порівняно з 2019 р. Обсяги кредитів на придбання матеріалів для будівництва та реконструкцію нерухомості з кожним роком зменшувалися та у 2020 р. порівняно з 2017 р. становили 19 344 млн грн.

Непрацюючі кредити (NPL) входять до числа найбільш системних порушень договірних відносин. Вони впливають на економіку шляхом нераціонального розподілу кредитів та зниження довіри учасників ринку, що в кінцевому підсумку уповільнює

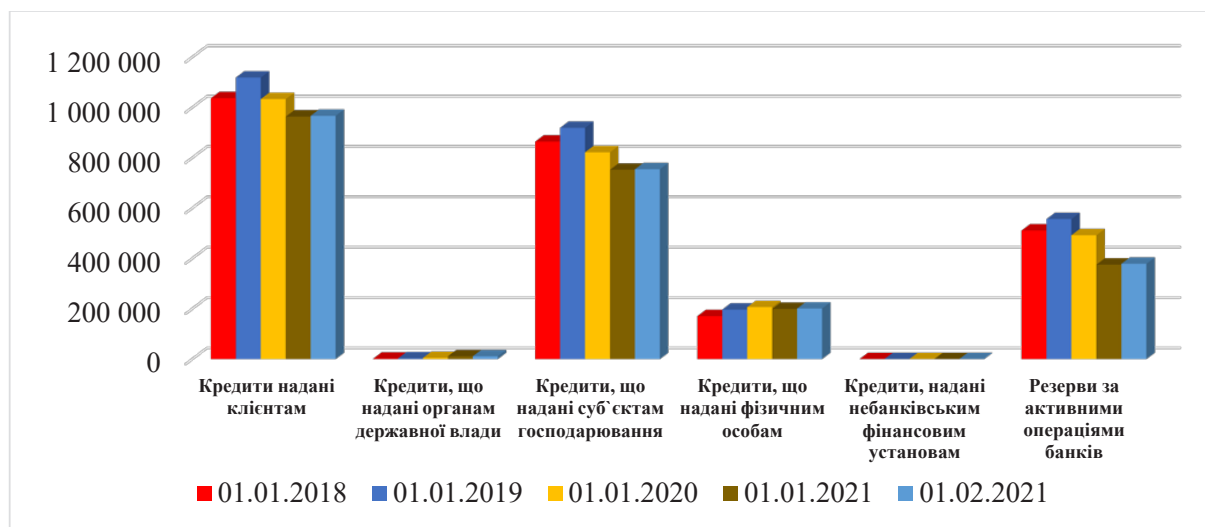

Рис. 1. Динаміка обсягів банківського кредитування в розрізі суб'єктів господарювання станом на 1 січня 2018–2021 рр. та 01.02.2021

Джерело: складено авторами на основі [5]

Таблиця 1

Динаміка обсягів банківського кредитування в розрізі суб'єктів господарювання станом на 1 січня 2018–2021 рр. та 01.02.2021 (млн грн)

Назва показника	01.01.2018	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.02.2021	01.01.2018 до 01.01.2018	01.01.2021 до 01.01.2020	01.02.2021 до 01.01.2021
Кредити, надані клієнтам	1 036 745	1 118 860	1 118 860	1 033 430	963 664	966 823	-73 081	-69 766	3 159
Кредити, що надані органам державної влади	1 517	2 865	4 724	4 724	11 545	11 367	10 028	6 821	-178
Кредити, що надані суб'єктам господарювання	864 412	919 071	821 936	752 503	754 488	754 488	-111 909	-69 433	1 985
Кредити, що надані фізичним особам	170 774	196 859	206 737	199 556	200 944	200 944	28 782	-7 181	1 388
Кредити, надані небанківським фінансовим установам	42	66	33	60	60	24	18	27	-36
Резерви за активними операціями банків	511 062	556 445	492 229	375 459	378 762	378 762	-135 603	-116 770	3 303

Джерело: складено авторами на основі [5]

Таблиця 2

Динаміка кредитів, наданих домашнім господарствам, за цільовим спрямуванням, млн грн

Роки	Споживчі кредити	На придбання, будівництва та реконструкцію нерухомості	Іпотечні кредити	Інші кредити
2017	122 066	48 268	38 601	3 848
2018	151 625	44 458	42 308	5 019
2019	173 702	32 611	26 616	6 203
2020	170 719	28 924	30 389	6 828

Джерело: складено авторами на основі [5]

Таблиця 3

Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів, млн грн

Кредитні операції:	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.02.2021	01.01.2021 до 01.01.2018	01.01.2021 до 01.01.2020	01.02.2021 до 01.01.2021
1. Кредити корпоративного сектору	892 900	959 601	847 259	795 405	796 781	-97 495	-51 854	1 376
непрацюючі кредити	500 263	535 770	456 074	371 157	373 938	-129 106	-84 917	2 781
частка непрацюючих кредитів, %	56,03	55,83	53,83	46,66	46,93	-9,37	-7,17	0,27
2. Кредити фізичним особам (включно з фізичними особами – підприємцями)	174 448	202 202	214 252	208 383	209 632	33 935	-5 869	1 249
непрацюючі кредити	93 353	93 086	73 077	58 230	58 408	-35 123	-14 847	178
частка непрацюючих кредитів, %	53,51	46,04	34,11	27,94	27,86	-25,57	-6,17	-0,08
3. Міжбанківські кредити, депозити (за винятком коррахунків)	22 046	28 888	31 368	34 057	39 770	12 011	2 689	5 713
непрацюючі кредити	1 372	1 073	946	984	1 086	-388	38	102
частка непрацюючих кредитів, %	6,22	3,71	3,02	2,89	2,73	-3,33	-0,13	-0,16
4. Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	1 519	2 867	4 717	11 734	11 556	10 215	7 017	-178
непрацюючі кредити	10	838	683	0	0	-10	-683	0
частка непрацюючих кредитів, %	0,69	29,22	14,48	0	0	-0,69	-14,48	0
Усі кредити	1 090 914	1 193 558	1 097 595	1 049 579	1 057 739	-41 335	-48 016	8 160

Джерело: складено авторами на основі [5]

Рис. 2. Динаміка кредитів, наданих домашнім господарствам, за цільовим спрямуванням

Джерело: складено авторами на основі [5]

зростання економіки країни. Непрацюючі кредити (nonperforming loans (NPL), відповідно до діючої класифікації, – це сумнівні та безнадійні до повернення кредити. Згідно з рекомендаціями МВФ, кредити вважають недіючими, якщо сплата основної суми та процентів за ними прострочені: 1) на три місяці (90 днів) або більше; 2) менше ніж на 90 днів, проте відповідно до національних норм нагляду вважається, що обслуговування такого кредиту є «слабким» або «незадовільним» [8].

Проаналізуємо обсяг та частку непрацюючих кредитів у портфелях банків за даними Національного банку України (табл. 3).

Для наочного представлення інформації, наданої в табл. 3, побудуємо графік, який зображено на рис. 3.

Проаналізувавши дані Національного банку України, можемо побачити, що обсяги непрацюючих кредитів майже за кожною кредитною операцією зменшилися у 2021 р. порівняно з 2018 та 2020 рр., окрім міжбанківського кредитування, який збільшився на 12 011 млн грн, та кредитів, наданих органам державної влади та місцевого самоврядування, – на 10 215 млн грн. Аналізуючи період з 01.01.2021 по 01.02.2021, знову спостерігається тенденція зростання непрацюючих кредитів, тому за рекомендаціями НБУ банки повинні й надалі позбуватися непрацюючих активів.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Оцінка ефективності кредитної діяльності банку визначається прибутковістю кре-

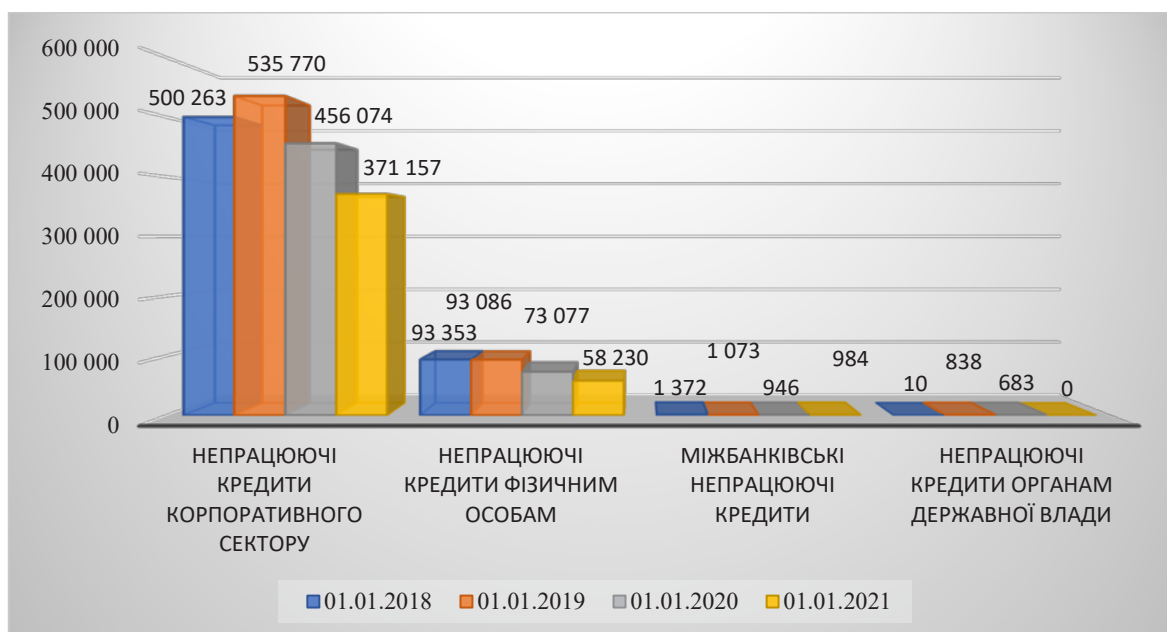

Рис. 3. Обсяг непрацюючих кредитів у портфелях банків

Джерело: складено авторами на основі [5]

дитного портфеля та кредитним ризиком, прийнятим банком, рівень якого може значно зростати в періоди економічної кризи. Його зниження призводить до збільшення безнадійної заборгованості, тому в сучасних умовах ефективна організація управління проблемними активами банків має велике практичне значення. Як одні з напрямів поліпшення кредитної діяльності банків можна запропонувати стабілізацію банківської системи повністю, а також здійснення контролю над цільовим використанням кредитів.

Першочергові кроки управління проблемними кредитами банку ґрунтуються на результатах аналізування закордонного досвіду управління проблемними кредитами банків. Узагальнюючи світовий досвід, можемо стверджувати, що найважливішими та найпоширенішими заходами реструктуризації проблемних кредитів є пролонгація термінів кредитування та зниження процентних ставок за кредитом. Також ефективним методом удосконалення управління проблемними кредитами є розроблення системи санкцій за несвоєчасне погашення кредиту, спрямованої на вдосконалення роботи з проблемними позичальниками.

Бібліографічний список:

1. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку : монографія / за ред. В.В. Коваленко. Одеса : Атлант, 2015. 217 с.
2. Організаційне забезпечення кредитної діяльності банків України. URL: https://studopedia.com.ua/1_195636_organizatsiynе-zabezpechennya-kreditnoi-diyalnosti-bankiv.html
3. Офіційний сайт НБУ. URL: www.bank.gov.ua
4. Операції комерційних банків : навчальний посібник / за ред. А.О. Єпіфанова, Н.Г. Маслак, І.В. Сало. Суми : Університетська книга, 2007. 523 с.
5. Основні показники діяльності банків України. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
6. Поняття кредиту, його призначення та види. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/bank/19904/>
7. Фінансовий менеджмент у банку : підручник / за ред. Л.О. Примостки. Київ : КНЕУ, 2004. 468 с.
8. Недіючі кредити. *Національний банк України*. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123459

References:

1. Kovalenko V. V. (2015). Kredytна dijalnistj bankiv Ukrajinj: problemy ta perspektyvy rozvytku [Credit activities of Ukrainian banks: problems and prospects]. Odessa: Atlante. (in Ukrainian)
2. Orghanizacijne zabezpechennja kredytної dijalnosti bankiv Ukrajinj [Organizational support of credit activity of Ukrainian banks]. Available at: https://studopedia.com.ua/1_195636_organizatsiynе-zabezpechennya-kreditnoi-diyalnosti-bankiv.html (accessed 11 February 2021).
3. Oficijnyj sajт NBU [Official site of the NBU]. *Nacionaljnij bank Ukrajinj* [National Bank of Ukraine]. Available at: www.bank.gov.ua (accessed 11 February 2021).
4. Jepifanov A.O., Maslak N.Gh., Salo I.V. (2007). Operacijj komercijnykh bankiv [Operations of commercial banks]: Navchaljnij posibnyk [Tutorial]. Sumy: VTD University Book. (in Ukrainian)
5. Osnovni pokaznyky dijalnosti bankiv Ukrajinj [The main indicators of the banks of Ukraine]. *Nacionaljnij bank Ukrajinj* [National Bank of Ukraine]. Available at: <http://bank.gov.ua> (accessed 16 February 2021).
6. Ponjattja kredytu, joghо pryznachennja ta vydy [The concept of credit, its purpose and types]. 2007–2019 «Osvita.ua» [2007–2019 «Osvita.ua»]. Available at: <https://osvita.ua/vnz/reports/bank/19904/> (accessed 18 February 2021).
7. Prymostka L.O. (2004). Finansovyj menedzhment u banku [Financial management in the bank]: Pidruchnyk [Textbook]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
8. Nedijuchi kredyty [Non-performing loans]. *Nacionaljnij bank Ukrajinj* [National Bank of Ukraine]. Gholovna [Home]. Ghlosarij bankivskjkoji terminologhiji [Glossary of banking terminology]. Available at: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123459 (accessed 27 February 2021).